

KOVÁCS KISS GYÖNGY

... és az utolsó kapu

„A világ halad, legalábbis változik – de talán mégsem lesz kötelezővé a felejtés...”

KÁNTOR LAJOS

■ Ünnepre készültünk. Pezsgős koccintásra, jóleső izgalommal, úgy, comme il faut. Mert a *Korunk* szeret ünnepelni (általában is) – jeles alkalmakkor meg kiváltképp. A mostani pedig egyértelműen ilyennek számított. Születésnapra készültünk, kerek évfordulóra, a 80. megünneplésére.

A jókedv és a mosoly azonban fokozatosan az arcokra fagyott. Az első hír döbbenetét a hallgatás és a bizonytalanság órái követték, ám a bizonytalant rövid időn belül – most már sajnos mondhatjuk – a halálbizonyosság váltotta fel. „A halált nem lehet magyarázni, elmesélni” – írta egy helyütt Kántor Lajos. Valóban nem lehet. Most tehát magyarázat nélkül maradtunk itt – az ünnep gyászba fordult, a köszöntő helyét a megemlékező szöveg vette át, az ünneplőkből gyászközösség lett, amely szavakat keresgélve és értetlenül szembesült a legváratlanabbal.

Hiszen túl volt egy nehéz – ám sikeres – műtéten („nyertem tíz évet” – vidámkodott), felépülőben, tervekkel, tenniakarással. Talán túlságosan is sok tenniakarással, erejét már meghaladó feladatvállalásokkal.

Mint ahogyan tette ezt eddig is – mindahányszor a *Korunk*ról, Kolozsvárról, Erdélyről, a magyar irodalomról vagy akár a közéletéről volt szó. Mert mindezek hozzátartoztak az életéhez, vagy másképpen, ezek alkották az életét, ugyanúgy, ahogyan a kötetei, annak a folyóiratnak az évfolyamai, amelynek közel hatvan évig szerkesztője, a lap arculatának alakítója, majd két évtizedig főszerkesztője volt.

„K mint *Korunk* – k mint kötés”, írta 1990 decemberében. Az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárbán* a „kötés” címszó több jelentéssel szerepel. Egyebek közt mint fogadás-fogadalom, elköteleződés, szövetség, amit a kora újkori szövegek tanúsága szerint – a gesztus súlyát hangsúlyozandó – a felek gyakorta szükségének vélték megerősíteni. Kötést tettek, kötést szereztek. Lajos – többdimenziós emberként – élete során számtalan és sokféle kötést szerzett, és e kötéseknek/fogadalmaknak mindenkor maradéktalanul eleget tett.

Kolozsvári volt – és lokálpatrióta, a szó nemes értelmében. És meggyőződéssel, tántoríthatatlanul transzilván. S mint ilyen nemcsak szemlélte, de egyfajta kulturális mindeneként alakította is szülővárosa és Erdély művelődési örökségét. De elsősorban író volt és irodalomtörténész.

Arany János *Évnapra* című rövid versében eljátszadózott a „tizesekkel”: „Nyolcvan év / ritka szép; / Hetven év / Jó, ha ép.” Kántor Lajos életkorát nemcsak nyolcvan éve tette „ritka széppé”, hanem már rég maradandónak tekinthető teljesítménye is, hiszen amit végzett, nem „beépült” az irodalomba, hanem annak több mint fél évszázada szerves része. Most már (szinte) teljesnek tekinthető életművel – hiszen a folyóirat alapításának 90. évfordulójára, tavaly megjelentetett kötetével, *A Korunk négy kapujával*, azzal a bizonyos „kulcskereséssel” – mint

mondta – törlesztette adósságát. Megírta a *Korunk*-történet folytatását is. És a másik nagy, sokat dédelgetett munka, a romániai magyar irodalom története – vagy lazábban, a „Kántor–Láng” – második részének végére is pont került. A kézirat már a kiadóban várja a megjelenést. Torzóban maradt viszont a *Fehér kakas, vörösbor* folytatása. A 2015-ben megkezdett *Kakas és keresztből* – önéletrajzi regénynek szánta – csupán néhány fejezetet adatott megírnia. Ám a kapuk itt is fel-feltűnnek, szerephez jutnak.

Kapuk – amelyek végigkísérték, mintegy keretül szolgáltak Kántor Lajos életének – mindig készségesen és befogadóan nyíltak meg előtte. A téridő-dimenziót az ő szempontjából, a mi szempontunkból most újra kell gondolni – elsősorban ezeknek az egymásutániságukban/egymásmellettiségükben felsorakozó kapuknak az okán. Kapu a Mikes Kelemen utcában, Szentkirályon – a szülőház és a malom kapui. És újra csak Kolozsváron az a bizonyos négy. A *Korunk* kapui. A legutóbbi, most éppen a Rákóczi úti szerkesztőségé. 2016. július közepén írta: „A színhely nem változott. A szereplők – főszereplők – nagy része igen. De Mátyás ott ül a lován, ránéz a Főtérre. [...] Kilencvenévesen, mármint a folyóirat korában osztózva, emlékezünk, változó helyszíneken [...]. Természetesen a Rákóczi úton mindenekelőtt. Orgonavirágzás után, kánikulában kiülünk a mai szerkesztőkkel, hűsölni az árnyas teraszon, koccintani az eltávozottak emlékére, köszönteni az élőket. A stúdiógalériánk előtti kert is szerephez jut, a kiállítótér alkalmi szoborparkkal bővült [...].

Rákóczit pedig, a Nagy Fejedelmet útjában elkíséri Mikes Kelemen. Nem éri zsi magát emigrációban. A szülőföldjén maradhatott.”

Lajos most egy olyan kapun lépett át, amely egy számunkra pillanatnyilag terra incognitára vezet. Abban azonban bizonyosak lehetünk, hogy ott, az ismeretlenben is íróasztala mellett ül, a sokunk által oly jól ismert *Korunk*-karosszé- kében, szemüvegét néha a homlokára feltolva egy-egy mesterien elhelyezett magas labdán szórakozik, egy-egy bonmot-t dűnnyög – ír, szerkeszt, szervez, de legfőképpen figyel/figyelmez ránk, mindannyiunkra. És ez így is marad – mert igen, Lajos, igazad van, a felejtés nem kötelező.